

Имамкулихон Аштархонийлар (Жонийлар) сулоласининг йирик намояндаларидан бири бўлиб, Бухоро хонлигини 1611 — 1642 йилларда бошқарган. Унинг даври марказлашув, ташки алоқалар фаоллашуви, меъморий хомийлик ва савдо-пул муомалалари ривож билан эътиборлидир. Манбааларда тугилган сана 1582 ёки 1589 деб кайд этилади; 1644 йили Хаж сафари вақтида Маккада вафот этгани, жасади Мадинага дафн этилгани зикр қилинади.

Манба ва тахтга келиш

Валимухаммадхон даври инкирозидан сўнг 1611 йилда амирлар ва уламолар Имамкулихонни олий хон сифатида эълон қилдилар. Балх вилоятга укаси Нодирмухаммадни намояндаликка (хон унвони билан) тайинлади. Бу қарор хонликда ички мувозанатни саклаш, шимол-шарқ чегараларда босимга жавоб қайтариш мақсадини кўзлаган.

Давлат бошқаруви ва ички сиёсат

Имамкулихон ҳукмронлигида девон тизимидаги юкори мансаблар — **девонбеги, атолик, кўшбеги**

кабилар оркали бошқарув самарадорлиги оширилди. Нодир Девонбеги (вазир) Бухорода катор хайрия-меъморий иншоотлар қурдиргани, шаҳар иншоотлари учун вакф ҳужжатлари расмийлаштирилгани архив манбаларда қайд этилган.

Ташки алоқалар ва дипломатия

Имамкулихон даврида хонлик Россия (Михаил Фёдорович Романов), Усманийлар (Аҳмад I, Муруд IV), Бобурийлар (Жаҳонгир, Шох Жаҳон) билан элчихона алмашинуви, савдо ва ҳадялар билан мустаҳкамланган мулоқот юритди. Бу жараён Марв–Балх–Самарканд–Тошкент йўлақларидаги савдо оқимларига ижобий таъсир кўрсатган.

Харбий-сиёсий жараёнлар

XVII аср бошларида Сирдарё соҳиллари, Тошкент ва Фарғона водийси учун козок султонлари (Есимхон, Турсунхон, Абулой султон) билан рақобат кучайган. 1619 йил атрофидаги юришлар ҳамда Тошкентни хонликка қўшиб олиш ҳаракатлари тўғрисида тадқиқотлар, хроникалардаги маълумотлар таҳлил қилинган; ушбу зиддиятлар Имамкулихоннинг чегара ҳавфсизлиги стратегиясини белгилаб берган.

Иқтисод ва пул муомаласи

Жонийлар даврида зарб этилган тангалар хонлик иқтисодий айланмасининг муҳим кўрсаткичи бўлган. Илмий маълумотномаларда Имамкулихон номи билан зарб этилган олтин тангалар ҳазинаси топилгани, уларнинг бир қисми давлат ҳазинасига қабул қилингани ҳақида ҳужжатлар эълон қилинган. Бу маълумотлар даврдаги пул-савдо алоқаларининг кенгайганини кўрсатади.

Маданият ва меъморчилик ҳомийлиги

Имамкулихон даври Бухоро ва Самаркандда йирик меъморий тархлар билан ёдда қолган. Бухорода **Нодир Девонбеги хонақохи** (1620–1621) ва **Нодир Девонбеги мадрасаси** (1622–1623)

Лаби Ховуз мажмуаси таркибида барпо этилди. Самаркандда эса ҳоким Ялангтўш Баҳодир ташаббуси билан

Шердор

(1619–1636) ва кейинрок

Тиллокори

мадрасалари курилиб, Регистон ансамбли янги кийфа касб этди.

Сўнгги йиллар: тахтдан воз кечиш, Хаж ва вафот

Хукмронликнинг охирида Имамкулихоннинг кўзи ожизлашгани сабаб 1642 йилда укаси Нодирмухаммадни тахтга ўтказиб, Хаж сафарига жўнаган. Эронда Сафавий подшоҳ хузурида бўлиб, мусаввир Муъин (Мухаммад) Мусаввир унинг суратини чизгани хақида маълумот бор. 1644 йилда Маккада вафот этгани, Мадинага дафн қилингани тарихий манбааларда қайд этилган.

Хулоса

Имамкулихон даври Жонийлар ҳокимиятини институционал жihatдан мустаҳкамлаган, ташки алоқаларни кенгайтирган ва маданий ҳаётни юксалтирган босқичдир. Шимол-шарқий чегаралардаги рақобатга қарамай, ички бошқарув ва меъморий ҳомийлик йўли билан марказлашувга эришилди. Бухоро ва Самарқанддаги иншоотлар, пул муомаласидаги барқарорлик ҳамда дипломатик алоқалар унинг ҳукмронлигини XVII аср Мовароуннаҳр тарихида муҳим марҳала сифатида намоён қилади.

Абу Муслим

(профессор, сиёсий таҳлилчи)

Манбалар ва тавсия этилган адабиёт

1. *Imam Quli Khan of Bukhara* (энциклопедик очерк; тугилган/вафот, ҳукмронлик йиллари, Хаж): Википедия, инглиз тилида. ([Википедия](#))

2. Саидов А. **Политическая история Бухарского ханства в XVII в.** (эмирлар мажлиси, 1611 й. тахтга чиқариш, Балхга Нодирмухаммад тайинланиши). (institute-history.tj)

3. Ўзбекча Википедия: **Имомкулихон** (дипломатик алоқалар — Усманийлар, Бобурийлар, Россия билан муносабатлар). ([Википедия](#))

4. **Nodir Devonbegi Madrasah** ва **Khanqah of Nodir Devonbegi** (қурилиш санаси, вақф ҳужжатлари, Лаби Ховуз ансамбли). (

[Википедия](#)

)

5. **Sher-Dor Madrasa** ва ЮНЕСКО номинацияси ҳужжати (1619–1636 йиллар, Ялангтўш Баходир хомийлиги, Регистон ансамбли). ([Википедия](#))

6. *About the Campaign of Imamkuli Khan of Bukhara in 1619* (қозок султонлари билан рақобат, Сырдарё-Фарғона йўналиши). (

westerneuropianstudies.com

)

7. Нумизматик ҳужжат: Жонийлар даври **Имамкулихон тангаларига** оид ҳазина топилмаси. (

[Uniwork](#))

8. Сафавий ҳокими Имомкулихон (†1632) ҳақида маълумот (омоним шахсни фарқлаш учун). ([Википедия](#))